

**ЖИТТЯ ТА ЛІТЕРАТУРНА ТВОРЧІСТЬ ДАНИЛА МОРДОВЦЯ:
ДО ІСТОРИОГРАФІЇ РАДЯНСЬКОГО ПЕРІОДУ**

У статті відображено основні історіографічні аспекти сприйняття творчості відомого письменника, критика, публіциста та громадського діяча Данила Мордовця представниками радянського історичного та літературного простору. Метою статті є комплексне дослідження радянської історіографії життя та творчості Д. Мордовця. У статті досліджено та проаналізовано комплекс джерел, які відображають оцінку творчості письменника, її місце у радянській історії та літературі. Проаналізовано причини замовчування та непопулярності творчості Данила Мордовця у досліджуваній період. Доведено, що оцінка радянськими вченими творчості письменника безпосередньо залежала від політичної лінії партійного керівництва, водночас представники закордонного українства більш об'єктивно оцінювали творчість Данила Мордовця.

Ключові слова: Данило Мордовець (Мордовцев), радянська історіографія, літературна творчість, історія, публіцистика.

Український письменник, поет, історик, етнограф та публіцист Данило Лукич Мордовець (Мордовцев) (7 (19) XII 1830 р. – 10 (23) VI 1905 р.) походив зі старовинного українського козацького роду та народився в слободі Данилівці Усть-Медведицького округу Ростовської губернії. Автор численних історичних романів, описів, повістей та наукових монографій увійшов до плеяди відомих письменників 2-ї пол. XIX ст.

На сьогодні немає усталеної думки щодо приналежності Д. Мордовця до української чи російської літератури: «Незважаючи на різноманітну діяльність Мордовця в українському літературному житті того часу, сучасне російське радянське літературознавство вважає його чисто російським письменником, іноді навіть не згадуючи про його українську діяльність» [10, с. 1649]. Він належить до майже забутих громадських діячів, але це, ні в якому разі, не зменшує цінності його творів та громадської діяльності.

Між іншим, наприкінці XIX – на початку XX ст. він був одним із популярних та найбільш затребуваних авторів. Громадські та літературні інтереси письменника були досить широкі, а творчість вирізнялася великим жанровим розмаїттям (вірші, поеми, розповіді, нариси, повісті, романи, драми, публіцистичні твори, історичні дослідження, фольклорні та етнографічні розвідки, спогади, мандрівні арабески та спостереження, переклади).

Прижиттєве видання художньої прози Данила Мордовця налічувало 50 томів, його твори хвилювали читачів, викликали суперечки, видавалися за кордоном на вісімнадцяти мовах. Д. Мордовець відчував гоніння з боку царської цензури, перебуваючи у числі опальних, він був складним та багатограним письменником, сучасники були вражені його глибокими та різнобічними знаннями, енергією та творчою наснагою.

Біографія, особиста та літературна спадщина Данила Мордовця сьогодні все частіше стає об'єктом спеціальних досліджень. Йому присвячені дисертаційні дослідження, більшою частиною пов'язані з критикою та аналізом його історичних романів (Момот В.С. [17], Мещерякова Л.О), статті, які висвітлюють різні сторони творчості та взаємин із сучасниками (Глінський Б.Б., Франко І.Я., Аржаная Г.І. [3], Самосюк Г.Ф. [28], Беляєв В.Г. [5], Луцишин О., Пут-

ря Н.В., Буряк А.І.). В українській історіографії та літературознавстві творчість Д. Мордовця все ще лишається малодослідженою, оскільки українською мовою автор, насправді, писав небагато. Проте, осмислюючи на схилі літ свою працю, Д. Мордовець розмірковував: «Десь і рідну мову забув у чужій стороні!.. Так ніж, не забув, а так якось-то одбився трохи, як ото одбивається весною та літом птиця од своєї стаї, а восени знов пристає до стаї, щоб укупі летіти до вирію» [20, с. 139-147].

За життя Д. Мордовця його творчість активно обговорювалася та критикувалася. Данило Мордовець був представником українства у Петербурзі, мав як своїх прихильників, так і опонентів.

Після революції творчість письменника критики не дуже шанували. Основною причиною було те, що радянська ідеологія не приймала його переконання у тому, що Україна була старшим братом Росії. Лише зрідка з'являлися статті, у яких робилися спроби проаналізувати його життєдіяльність.

У передмові до роману «Знаменія времени» (перше видання після революції) О. Мартинов неоднозначно оцінює творчість Д. Мордовця: спочатку стверджує, що він не був самостійним дослідником історії і був пересічним письменником, а потім акцентує увагу на тому, що він добре відображає настрої передової демократичної інтелігенції кінця 60-х – початку 70-х рр. XIX ст. Висновок також суперечливий: хоча роман і немає особливих художніх переваг, проте користується популярністю серед молоді [15].

З нагоди 100-річного ювілею письменника у 1930 р. у журналі «Україна» виходить друком нарис Г. Дорошкевича про життя та творчість Д. Мордовця, у якому наведено перелік літературознавчих публікацій, присвячених творчості письменника. Дорошкевич також робить класифікацію творів Д. Мордовця, поділяючи їх на праці з історії України, твори з російської історії з українськими персонажами, твори без українських персонажів [9, с. 68-69]. Він дає оцінку Д. Мордовцю як літературному та громадському діячу, зупиняється на деяких моментах біографії письменника, висвітлює русько-українські зв'язки того часу та робить спробу визначити місце Данила Мордовця в українській літературі. Автор вважає ідейну позицію Д. Мордовця 50-х рр. XIX ст. не достатньо визначеною, не беручи до уваги той факт, що в той час письменник знаходився під впливом О.І. Герцена, М.Г. Чернишевського та Т.Г. Шевченка. У 1930 р. виходить об'ємна стаття доньки Данила Мордовця із особистими спогадами про життя та творчість свого батька [1]. Також у 1933 р. була опублікована історична повість Данила Мордовця «Гайдамаки» з передмовою М. Голубця [8].

Через три роки світ побачила дослідницько-аналітична стаття М. Серебрянського про радянський історичний роман. У статті надається рецензія роману О.П. Чаплигіна «Разин Степан» і, мабуть, щоб зробити позитивну оцінку більш переконливою, він протиставляє йому роман Д. Мордовця «За чьи грехи?», звичайно не на користь останнього. Критика М. Серебрянського щодо Д. Мордовця і порівняння його роману із романом О. Чаплигіна необ'єктивна, перш за все тому, що письменники ставили різні цілі при написанні творів та підходили до творчого процесу з різних позицій [30, с. 34-36].

Відомий радянський історик М.Л. Рубінштейн у роботі «Русская историография» обмежився лише констатацією того, що праці Д.Л. Мордовця «стоят на грани между историей и романом» [25, с. 421].

Окрім наведених недоліків у працях критиків 1930-х рр. слід відзначити і деякі позитивні моменти у тих розділах досліджень, що стосувалися творчості Д. Мордовця. С. Сергеев у першому номері альманаху «Дон» за 1946 р. коротко описує біографію Д. Мордовця, а особливо моменти, пов'язані з Доном та Ростовом, оцінює деякі його публіцистичні та історичні твори. Він відзна-

чає твори Данила Мордовця на фоні тогочасної історичної літератури, які вирізнялися доступністю і саме цим привертали увагу читачів.

У 50-х рр. ХХ ст. критики згадували про Д. Мордовця лише у загальних роботах або у вступних статтях до окремих творів. У 1951 р. у журналі «Новый мир» І. Рябов пише рецензію на твір Г. Башкірцева «Честь». Рецензія не привернула би уваги, якби автор не згадав у ній статтю Д. Мордовця «Печать в провинции» (1875 р.) та не почав звинувачувати її автора у приналежності до реакціонерів [27, с. 224-225].

Автор розділу «Проза шестидесятих годов» в «Истории русской литературы» Г.А. Бялий стверджує, що роман «Знамения времени» далекий від революційно-демократичної традиції, при цьому ліберальні погляди письменника набувають легкого народницького забарвлення. Консервативні елементи у світогляді та творчості Д. Мордовця Г. Бялим значно перебільшені, крім того, не слід ототожнювати автора з його героями. Г. Бялий також проігнорував позитивні відгуки революційно-демократичної критики щодо роману «Знамения времени» [6, с. 294-295].

У 1957 р. був перевиданий роман Д. Мордовця «Знамения времени» з передмовою Г. Аржаної, яка подає коротку біографію автора, а також робить детальний аналіз роману та історичної ситуації, яка в ньому зображена. З боку Г. Аржаної ми бачимо неупереджене тлумачення ідейного змісту роману «Знамения времени»[3].

Стаття про Д. Мордовця в «Большой советской энциклопедии» написана дуже стисло, хоча про менш відомих письменників інформація була надана у значно більшому обсязі. Там він позиціонується як суто російський письменник.

У 1958 р. виходить друком двотомник творів письменника з вступною статтею В.Г. Беляєва, у якій, разом із біографічними даними подається детальна характеристика української творчості Д. Мордовця [5, с. 14-15].

У 1966 р. виходить стаття про Данила Мордовця в Енциклопедії українознавства, де коротко подаються основні факти біографії письменника та описана його творча діяльність. Автори статті зазначають, що Д. Мордовець є як російським, так і українським письменником, у той же час радянське літературознавство вважає його суто російським письменником [10, с. 1649].

У 1960-1980-х рр. окремі критики, звертаючись до тих чи інших творів Д. Мордовця, у загальних оглядах з деяких проблем української та російської літератури, продовжують ставитися до письменника досить суб'єктивно. С.М. Петров із багатьох романів Данила Мордовця обрав для аналізу далеко не кращий твір «Господин Великий Новгород» і не вніс нічого нового у його оцінку порівняно із М.В. Шелгуновим, який рецензував цей роман у 1882 р. Рецензія С. Петрова на роман «Идеалисты и реалисты» – крок назад, порівняно із О. Скабічевським та С. Венгеровим, які, відзначаючи слабкі сторони роману, наголошували і на його перевагах [23, с. 434-436].

М.І. Соколов у роботі «Русская литература и народничество» негативно оцінює роман «Знамения времени», а думку про повість «Новые русские люди» взагалі не висловлює, посилаючись на думку М.Є. Салтикова-Щедрина. Міркування М. Соколова про ідейну позицію Д. Мордовця вельми категоричні та вкрай суб'єктивні [31, с. 57, 69, 103].

Об'єктивно та неупереджено підходять до критики творчості Д. Мордовця у своїх статтях Ф.Я. Прийма та Є.С. Шабліовський. Досліджуючи життя та творчість Т. Шевченка, вони побіжно аналізували і літературні пошуки Д. Мордовця. Як і В. Беляєв, вони вважають, що історичні та соціальні романи Данила Мордовця українською та російською мовами, його діяльність у російській пресі повною мірою сприяли розвитку та затвердженню реалістичних та демократичних тенденцій у літературі [24, с. 345].

Суб'єктивну точку зору щодо роману «Знаменія времени» висловлює М.С. Горячкіна у статті, опублікованій у бібліографічному словнику «Русские писатели» (1971 р.). Вона критикує чимало сторін творчості Д. Мордовця, дає суперечливу оцінку його ідейній позиції, не беручи до уваги спілкування письменника з О.М. Пипінін, М.Г. Чернишевським, Т.Г. Шевченком, М.О. Некрасовим, співпрацю з журналами «Русское слово» і «Отечественные записки», перелічуючи лише журнали консервативного спрямування. Все вищезазначене засвідчує упереджене ставлення М.С. Горячкіної до Д. Мордовця, з її боку присутня негативна оцінка українських творів письменника, яка йде всупереч з думкою І.Я. Франка та відомих літературознавців Ф.Я. Прийми та Є.С. Шабліовського, які наголошували на позитивній ролі цих творів у становленні української художньої прози [26, с. 447-449].

Важко погодитися і з іншим дослідником роману «Знаменія времени» О.Б. Муратовим, який у статті зібрав до купи всі оцінки роману дореволюційною та радянською критикою і звинувачує Д. Мордовця у тому, що у його романі нема чіткого розмежування між публіцистикою, науковістю та художнім вимислом [21, с. 125-155].

Найбільш повне дослідження життя та творчості Данила Мордовця належить В.С. Момоту. У праці 1980 р. синтезовано та систематизовано критичні матеріали про письменника. В.С. Момот вважає, що прижиттєва критика в особі Окреїца, Шебаєвського, Буреніна, Булгакова, Суботіна, Соколова применшувала значення творчості Д. Мордовця, виявляючи певний суб'єктивізм згаданих рецензентів [17, с. 25]. Також об'єктивна і думка дослідника щодо творчості Д. Мордовця, яку не можна відокремлювати від тієї боротьби ідей, яка велася у середині та 2 пол. XIX ст. у Російській імперії [18, с. 362]. Його дослідження можна віднести до жанру критично-біографічного нарису, він зосередив увагу на виявленні основної проблематики творчості Д. Мордовця, на сьогодні його робота є єдиною працею узагальнюючого характеру.

Р.Д. Костилова характеризує світогляд Д. Мордовця як передовий для свого часу і підкреслює його прихильність до ідеалів лібералізму, соціальної справедливості та близькість до народництва – все це залишило відбиток на творчій позиції Д. Мордовця. У якості історика-популяризатора, у своїх роботах він розкривав «тіньові сторони» минулого, належав до «викривального» напрямку [13, с. 20].

О. Агєєва подає коротку біографію Д. Мордовця, розповідає про його дитинство та шкільні роки [2, с. 278-285]. Аналізуючи роман «Цар і гетьман» авторка пише: «...искренним восхищением, любовью и теплотой насыщены страницы, посвященные Малороссии, ее природе, песням, людям, жизнь которых создала пресимпатичный и прелепный тип вольного казака, который не терпел никакой узды, ни повода. Но вот автор переходит к описанию России, и оно становится разительным контрастом по отношению к многокрасочной, окутанной дымкой очарования, поэзии, чего-то чудесного Украине. Восхищение сменяется жалостью и горечью. Перед читателем встает Россия – «дурна Москва»... [2, с. 284].

У 1990 р. перевидаються твори Д. Мордовця «За чьи грехи?», «Великий раскол» з вступною статтею та коментарями С.І. Панова та А.М. Ранчина. Автори зробили спробу об'єктивно розглянути попередню критику творів Данила Мордовця та дійшли висновку, що автори рецензій намагалися подолати традиційну сюжетну конструкцію історичних романів та повістей і відтворити образ та стиль того часу. С.І. Панов зазначає, що твори Д. Мордовця читати не нудно – письменник зміг поєднати цікавість та достовірність, він передав світовідчуття минулого часу, змусив побачити людей за хрестоматійними історичними іменами та невиразними образами [22, с. 5].

У 1991 р. у монографії «Т.Г. Шевченко и русские историки-демократы» Ю.Д. Марголіс характеризує Д. Мордовця як «ліберально налаштованого, але близького до демократів», друга та соратника М.І. Костомарова, М.Г. Чернишевського, Т.Г. Шевченка [14].

Ю. Сенчуров у вступній статті до видання Данила Мордовця «Державный плотник» робить спробу розглянути історичні бачення письменника. У статті також детально розглянута біографія письменника: його дитинство, юність, студентські роки та ін. Автор подає короткий перелік рецензій на твори Данила Мордовця та дає йому оцінку як об'єктивному історикові [29].

В.М. Бекетова у дисертації «Журнал «Исторический вестник» и его место в исторической науке XIX – нач. XX ст.» згадує Д. Мордовця як відомого представника історичної науки та літературознавця поряд з М.І. Костомаровим, К.І. Бестужевим-Рюміним, М.І. Петровой, І.Є. Забеліною, В.М. Герье, А.Ф. Міллером та ін.[4].

Розглянута нами історіографія про життєвий шлях та творчість Д. Мордовця, залишена нам у спадок радянськими дослідниками свідчить про те, що автори зробили певний внесок у вивчення окремих аспектів життя та творчості видатного письменника. Оцінка доробку письменника, звісно, політично заангажована, не завжди об'єктивна та часто суперечлива. У творчості Данила Мордовця були як слабкі, так і сильні сторони, які ще потребують свого неупередженого вивчення.

Література

1. **Александрова В.Д.** Данило Лукич Мордовець (Спогади його доньки) / В.Д. Александрова. – Україна, 1930. – Січень-лютий. – С. 117.
2. **Агеева О.Г.** Послесловие / О.Г. Агеева // Мордовцев Д.Л. Царь и гетьман. – М. : Книга, 1990. – 293 с.
3. **Аржаная Г.** Предисловие / Г. Аржаная // Мордовцев Д.Л. Знамена времени. – М., 1957. – 411 с.
4. **Бекетова В.М.** Журнал «Исторический вестник» і його місце в історичній науці кінця XIX – поч. XX ст.: автореф. дис. ... канд. іст. наук / Бекетова В.М. – Дніпропетровськ, 1993. – 21 с.
5. **Беляев В.** Життя і творчість Данила Мордовця / В. Беляев // Мордовець Д.Л. Твори. В 2-х т. – К. : Держліт, 1958. – 606 с.
6. **Бялый Г.А.** Проза шестидесятих годов / Г.А. Бялый // История русской литературы. Т. VIII, ч. 1. – М.-Л. : АН СССР, 1956. – С. 294-295.
7. **Герцен А.И.** Полное собрание сочинений в 30-ти томах / А.И. Герцен. – М. : Наука, 1963. – Т. 29, кн. I. – С. 382.
8. **Голубець М.** Передмова / М. Голубець // Мордовець Данило Гайдамаки: історична повість. – Львів : Графічний Промисл, 1933. – 126 с.
9. **Дорошкевич Г.Д.** Мордовець як літературна і громадська постать / Г.Д. Дорошкевич // Україна. – 1930. – № 42. – С. 41-69.
10. **Енциклопедія** українознавства. – Париж-Нью-Йорк : Молоде життя, 1966. – С. 1649.
11. **Захаров В.** Исследователи народных движений: историко-краеведческая деятельность Н.И. Костомарова и Д.Л. Мордовцева / В. Захаров // Годы и люди. – Саратов, 1992. – Вып. 6. – С. 131-143.
12. **Короленко В.Г.** Собрание сочинений / В.Г. Короленко. – М., 1954. – Т. 5.
13. **Костылева Р.Д.** Общественно-политическая позиция и исторические взгляды Д.Л. Мордовцева в 1850-1879 гг.: автореф. дис. ... канд. ист. наук / Р.Д. Костылева. – М. : МГУ, 1988. – 23с.
14. **Марголис Ю.Д.** Т.Г. Шевченко и русские историки-демократы / Ю.Д. Марголис. – Л. : Изд-во АГУ, 1991. – 191 с.
15. **Мартынова А.** Предисловие / А. Мартынова / Мордовцев Д.Л. Знамена времени. – М.-Пг., 1923. – 393 с.

16. **Милюков Ю.Г.** Мордовцев Даниил Лукич / Ю.Г. Милюков // Русские писатели: Био-библиогр. слов. – М., 1990. – Т. 2. – С. 48-51.
17. **Момот В.С.** Д.Л. Мордовцев – писатель-демократ: дис. ... канд. филол. Наук / В.С. Момот. – М., 1984. – 240 с.
18. **Момот В.С.** Писатель-демократ / В.С. Момот // Мордовцев Д.Л. Великий раскол. – Саранск : Мордовское книжное издательство, 1990. – 386 с.
19. **Момот В.С.** Даниил Лукич Мордовцев: очерк жизни и творчества / В.С. Момот. – Ростов : Кн. изд-во, 1978. – 124 с.
20. **Мордовець Д.** Скажи місяченьку! // Вік: Українська проза від Г. Квітки до 80-х років XIX ст. / Д. Мордовець. – К. : Друкарня П. Барського, 1902. – Т. 2. – С. 139-147.
21. **Муратов А.Б.** Роман «Знаменія времени» / А.Б. Муратов // Ученые записки ЛГПИ им. А.М. Герцена. – 1971. – Т. 349. – С. 125-155.
22. **Панов С.И.** Мордовцев Д.Л. И его историческая проза / С.И. Панов // Мордовцев Д.Л. За чьи грехи? Великий раскол. – М. : «Правда», 1990. – 420 с.
23. **Петров С.** Русский исторический роман XIX века / С. Петров. – М. : ГИХЛ, 1964.
24. **Прийма Р.** Шевченко в отзывах Д.Л. Мордовцева / Р. Прийма // Страницы истории русской литературы. – М. : АН СССР, 1971.
25. **Рубинштейн Н.Л.** Русская историография / Н.Л. Рубинштейн. – М., 1941. – С. 421.
26. **Русские** писатели. Библиографический словарь. – М. : Изд-во Просвещение, 1971.
27. **Рябов И.** Вестники коммунизма. Книжное обозрение / И. Рябов. – М., 1951.
28. **Самосюк Г.Ф.** Д.Л. Мордовцев / Г.Ф. Самосюк // Русские писатели в Саратовском Поволжье. – Саратов, 1964. – С. 75-88.
29. **Сенчуров Ю.** Исторические видения Даниила Мордовцева / Ю. Сенчуров // Мордовцев Даниил Лукич Державный плотник: роман и повести. – М., 1990.
30. **Серебрянский М.** Советский исторический роман / М. Серебрянский. – М., 1936.
31. **Соколов Н.И.** Русская литература и народничество / Н.И. Соколов. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1968.

Literatura

1. **Aleksandrova V.** Danilo Lukich Mordovets (Spogadi yogo donki) / Aleksandrova V. – Ukraina, 1930. – Sichen-lyutiy. – S. 117.
2. **Ageeva O.G.** Posleslovie / Ageeva O.G. // Mordovtsev D.L. Tsar igetman. – М. : Kniga, 1990. – 293 s.
3. **Arzhanaya G.** Predislovie / Arzhanaya G. // Mordovtsev D.L. Znameniya vremeni. – М., 1957. – 411 s.
4. **Beketova V.M.** Zhurnal «Istoricheskiy vestnik» I yogo mistse v Istorichniy nauki kintsya XIX – poch. XX st.: avtoref. dis. ... kand. ist. nauk / Beketova V.M. – Dnipropetrovsk, 1993. – 21 s.
5. **Belyaev V.** Zhittya i tvorchist Danila Mordovtsya / Belyaev V. // Mordovets D.L. Tvory. V 2-h t. – К. : Derzhlit, 1958. – 606 s.
6. **Byalyiy G.A.** Proza shestidesyatyih godov / Byalyiy G.A. // Istoriya russkoy literaturi. T. VIII, t. 1. – М.-Л. : АН СССР, 1956. – С. 294-295.
7. **Gertsen A.I.** Polnoe sobranie sochineniy v 30-ti tomah / Gertsen A.I. – М. : Nauka, 1963. – Т. 29, б. I. – С. 382.
8. **Golubets M.** Peredmova / Golubets M. // Mordovets Danilo Gaydamaki: Istorichna povist. – Lviv : Grafichniy Promisl, 1933. – 126 s.
9. **Doroshkevich G.D.** Mordovets yak literaturna i gromadska postat / Doroshkevich G.D. // Ukraina. – 1930. – № 42. – С. 41-69.
10. **Entsiklopediya** ukrainoznavstva. – Paris-New-York : Molode zhittya, 1966. – С. 1649.
11. **Zaharov V.** Issledovateli narodnih dvizheniy: istoriko-kraevedcheskaya deyatel'nost N.I. Kostomarov i D.L. Mordovtseva / Zaharov V. // Gody i lyudi. – Saratov, 1992. – Vyp. 6. – С. 131-143.
12. **Korolenko V.G.** Sobranie sochineniy / Korolenko V.G. – М., 1954. – Т. 5.

- 13. Kostyileva R.D.** Obschestvenno-politicheskaya pozitsiya i istoricheskie vzglyady D.L. Mordovtseva v 1850 – 1879 years.: avtoref. dis. ... kand. ist. nauk / Kostyileva R.D. – M. : MGU, 1988. – 23 s.
- 14. Margolis Yu.D.** T.G. Shevchenko i russkie istoriki-demokraty / Margolis Yu.D. – L. : Izd-vo LGU, 1991. – 191 s.
- 15. Martynova A.** Predislovie / Martynova A. // Mordovtsev D.L. Znameniya vremeni. – M.-Pg., 1923. – 393 s.
- 16. Milyukov Yu.G.** Mordovtsev Daniil Lukich / Milyukov Yu.G. // Russkie pisateli: Bio-bibliogr. slov. – M., 1990. – T. 2. – S. 48-51.
- 17. Momot V.S.** D.L. Mordovtsev – pisatel-demokrat: dis. ... kand. filol. nauk / Momot V.S. – M., 1984. – 240 s.
- 18. Momot V.S.** Pisatel-demokrat / Momot V.S. // Mordovtsev D.L. Velikiy raskol. – Saransk: Mordovskoe knizhnoe izdatelstvo, 1990. – 386 s.
- 19. Momot V.S.** Daniil Lukich Mordovtsev: ocherk zhizni i tvorchestva / Momot V.S. – Rostov : Kn. izd-vo, 1978. – 124 s.
- 20. Mordovets D.** Skazhi misyachenku! / Mordovets D. // Vik: Ukrainska proza vid G. KvItki do 80-years XIX – K. : Drukarnya P. Barskogo, 1902. – T. 2. – S. 139-147.
- 21. Muratov A.B.** Roman «Znameniya vremeni» / Muratov A.B. // Uchenye zapiski LGPI im. A.M. Gertsena. – 1971. – T. 349. – S. 125-155.
- 22. Panov S.I.** Mordovtsev D.L. i ego istoricheskaya proza / Panov S.I. // Mordovtsev D.L. Za chi grehi? Velikiy raskol. – M. : «Pravda», 1990. – 420 s.
- 23. Petrov S.** Russkiy istoricheskiy roman XIX century / Petrov S. – M. : GIHL, 1964.
- 24. Priyma R.** Shevchenko v otzyivah D.L. Mordovtseva / Priyma R. // Stranitsy i istorii russkoy literatury. – M. : AN SSSR, 1971.
- 25. Rubinshteyn N.L.** Russkaya istoriografiya / Rubinshteyn N.L. – M., 1941. – S. 421.
- 26. Russkie pisateli.** Bibliograficheskiy slovar. – M. : Izd-vo Prosveschenie, 1971.
- 27. Ryabov I.** Vestniki kommunizma. Knizhnoe obozrenie / Ryabov I. – M., 1951.
- 28. Samosyuk G.F.** D.L. Mordovtsev / Samosyuk G.F. // Russkie pisateli v Saratovskom povolzh'e. – Saratov, 1964. – S. 75-88.
- 29. Senchurov Yu.** Istoricheskie videniya Daniila Mordovtseva / Senchurov Yu. // Mordovtsev Daniil Lukich Derzhavnyi plotnik: roman i povesti. – M., 1990.
- 30. Sokolov N.I.** Russkaya literature i narodnichestvo / Sokolov N.I. – L. : Izd-vo LGU, 1968.

Саррый Т.А. Жизнь и литературное творчество Данила Мордовца: к историографии советского периода

В статье отображены основные историографические аспекты восприятия творчества известного писателя, критика, публициста и общественного деятеля Данила Мордовца представителями советского исторического и литературного пространства. Целью статьи является комплексное исследование советской историографии жизни и творчества Д. Мордовца. В статье исследован и проанализирован комплекс источников, которые отображают оценку творчества писателя и его место в истории и литературе СССР. Проанализированы причины замалчивания и непопулярности творчества писателя в исследуемый период. Доказано, что оценка советскими учеными творчества писателя находилась в непосредственной зависимости от политического курса партийного руководства, в то же время представители зарубежного украинства более объективно оценивали творчество Данила Мордовца.

Ключевые слова: Даниил Мордовец (Мордовцев), советская историография, литература, история, публицистика.

Sarryi T.O. Life and literary creativity Danylo Mordovets: to historiography of soviet period

The article reflects the main historiographical aspects perception of creativity the famous writer, critic, publicist and public figure DanyloMordovets representatives of the Soviet historical and literary area. The article is a comprehensive studies historiography D. Mordovets's life and work. This article explores and analyzed complex sources that reflect the writer's estimation, position in Soviet history and literature. Analyzes the reasons silence and unpopularity creativity DanyloMordovets's in the study time.

There are no well-established opinion about D. Mordovets belonging to Ukrainian or Russian literature. He belongs to the almost forgotten social activists, but it is, in any case, doesn't diminish the value of his work and social activities.

By the way, in the late XIX – early XX century. He was one of the most popular and requested authors. Social and literary interests writer's have been sufficiently broad and creativity distinguished by a large variety of genres (poems, narratives, essays, stories, novels, dramas, publicist works, historical research, folklore and ethnographic exploration, memories, traveling arabesques and surveillance translations).

Lifetime edition prose Daniel Mordovets totaled 50 volumes, his works worried readers sparked controversy, published abroad on eighteen languages. D. Mordovets felt persecuted by the tsarist censorship, while among disgraced, he was a complex and multifaceted writer his contemporaries were impressed by his deep and versatile knowledge, energy and inspiration.

Biography, personal and literary heritage of Daniel Mordovets now increasingly become the object of special studies. To him devoted to dissertation research most part associated with his critique and analysis of historical novels (Momot V., Meshcheriakova L.), articles that highlight different sides of creativity and relations with his contemporaries (Glinskyi B., Franko I., Arzhanaya G., Samosjuk G., Belyaev V., Lutsyshin O., Putrya N., Buryak L.). In Ukrainian historiography and literary scholarship creativity of D. Mordovets still remains the less explored because in Ukrainian language writer wrote a little bit.

During lifetime D. Mordovets his creativity was actively discussed and been criticized. Daniel Mordovets was representative of ukrainians in St. Petersburg, had as his supporters and opponents.

Key words: *Daniel Mordovets (Mordovtsev), Soviet historiography, literature, history, journalism.*